

TŘICET INSTANCÍ TŘÍDY PROGRAMOVÁNÍ_TVORBA SOFTWARE

Josef Tvrdlík

Katedra informatiky, Přírodovědecká fakulta Ostravské university

Nedávno jsem do sborníku této konference psal pamětnické ohlédnutí na dvacet ročníků [3]. Letos mne kolegové z programového a organizačního výboru požádali, abych se jako o deset let větší pamětník (byť s rizikem, že si už pamatuji méně) znovu pokusil o pohled na třicet ročníků této konference. Nejdříve je nutno uvést na pravou míru názvosloví. Posloupnost třiceti ročníků této konference začala roku 1975 v Havířově jako seminář „Programování počítačů 3. generace“. Po pár letech se z něho stal celostátní (tj. československý) seminář Programování a místo konání se přestěhovalo do Ostravy. V 90. letech minulého století se akce transformovala na konferenci s názvem Tvorba software.

Pro mladší generaci je asi nutné stručně vysvětlit, co byly počítače 3. generace. To byly velké majestátní stroje v ještě majestátnějších klimatizovaných sálech. Počítače, jejichž diskové jednotky měly kapacitu až několik megabytů. Na rozdíl od svých předchůdců nižších generací však měly operační systém, který řídil jejich práci i na několika úlohách najednou. To mimo jiné mělo pro programátory zejména z podniků mimo budovu výpočetního střediska při ladění programů ohromnou výhodu – místo bedny štítků s celými zdrojovými programy stačilo nosit jenom malé balíčky s příkazy pro operační systém a aktualizaci zdrojových modulů v knihovně na disku. Aplikace se v těch dobách tvořily tak, že jeden den se zadala kompilace a spuštění programu, a pokud člověk neudělal nějakou špatnou díрку ve štítcích s příkazy pro operační systém, tak si druhý den přečetl výpis z tiskárny, podle kterého zjistil, zda mu jeho program opravdu provádí žádané funkce. Když hořel termín projektu, tak při dobrých známostech s operátory na sále šlo frekvenci kompilací až ztrojnásobit. V těchto dávných dobách bylo programování aplikací výzvou pro odvážlivce z různých oborů a často i způsobem úniku před normalizačními tlaky onoho silně nenormálního období. Programátoři měli tehdy velice rozmanité původní profese a vzdělání. Až na výjimky, mezi které patřili někteří absolventi elektrotechniky a matematiky, jsme si mnoho poznatků a zkušeností z počítačové branže ze školy nepřinesli. Zaměstnavatelé u zkoumání kvalifikace sledovali jen, zda absolvovaná škola byla vysoká, takže mezi programátory byli absolventi různých technických oborů, učitelé zejména deskriptivy, jejíž výuka na středních školách byla v té době nějakou školskou reformou redukována, a dokonce jsou zaznamenány i výskyty programátorů-právníků. V oněch dřevních dobách spousta z dnes běžných poznatků teoretické informatiky buď ještě nebyla odkryta, a pokud byla, tak nebyla součástí naší běžné znalostní výbavy – knížky a časopisy ze Západu byly v knihovnách velmi vzácné zboží a navíc stejně bylo málo času pořádně je číst, protože děláni vhodných dírek do štítků je časově velmi náročné. Podstatnou část znalostí tehdy přinášeli kolegové - z podniků, které koupily počítače IBM, ICL ap. z kapitalistické a tehdy velmi nepřátelské ciziny.

V neveselých a spontánnímu sdružování nepříznivých sedmdesátých letech ponoukal tehdy mladý Vilém Čimbura ostravské kolegy tak intenzivně, až čtveřice odvážných chlapců ve složení V. Čimbura, Karel Metzl, Jiří Peška a Karel Baron uspořádala v roce 1975 v Havířově zmíněný seminář. Navzdory počátečním obavám neskončil krachem, počet účastníků se přiblížil stovce a odstartovala se tak docela zajímavá řada. Dodnes mě mrzí, že nechodící

sádra mě tehdy připravila o účast na této paměťohodné události a tím pádem nemohu přispět ke zdvojnásobení mohutnosti množiny těch, kteří se zúčastnili všech dosavadních ročníků. To dokázal jen kolega Kopčil. Od následujícího ročníku se na organizování semináře podílela postupně se mírně rozrůstající parta lidí převážně z ostravských počítačových pracovišť. Kromě výše zmíněné čtveřice to byli Petr Jiříček, Jaroslav Klečka, Jan Zlámal, Karel Vrbenský, Josef Prause, Petr Miklica a snad sem mohu neskromně zařadit i svou maličkost. V některých létech to byl i současný předseda programového a organizačního výboru Jindřich Kaluža, Svatopluk Zdebski a snad i pár dalších. Zvláštní vzpomínku zaslouží tři naši kolegové ze silného jádra, kteří se možná na nás dívají z jiného světa, do kterého byli odvoláni zbytečně brzy. Jsou to Petr Jemelka, Miroslav Šmuk a Zdeněk Rusín.

Ústředním tématem prakticky všech ročníků v minulém století byly metody, metodiky a etické otázky, tedy základy řemesla (nebo, chcete-li, tak inženýrského oboru) tvorby počítačových aplikací. Právě hledání metod a obecných základů oboru bylo parně to, co považovala spousta lidí žijících se programováním za potřebné a také zajímavé a nevyřešené. A jelikož na začátku osmdesátých let byla železná opona ještě dosti pevná a chránila nás relativně důkladně před informacemi, které by nás mohly zkazit, byl seminář jedním ze vzácných míst, kde se proniklé informace předávaly, kriticky zkoumaly a někdy i rozvíjely. Navíc vždycky probíhal na tehdejší dobu v neobvykle svobodném ovzduší, kde lidé různých názorů se spolu mohli kvalifikovaně přit, aniž by za to byli postihováni. Snad proto v osmdesátých míval seminář každoročně přes 300 účastníků a v některých létech bylo nutno dokonce desítky účastníků odmítat, neboť prostory nestačily.

Oproti svým zvyklostem vás nebudu obtěžovat statistikou, neboť nejpilnější autor v dosavadních ročnících Vlastimil Čevela vytvořil základ pro webovské stránky [1], které nyní i díky kolegům z Masarykovy university jsou dostupné jak pro statistické zkoumání, tak pro potenciální informační archeology pátrající po zapomenuté minulosti bouřlivě se vyvíjecího oboru. Přesto dovolte připomenout alespoň jména některých autorů, kteří se před léty těšili velké popularitě mezi účastníky semináře, naplňovali přednáškový sál a vyprazdňovali přilehlé chodby. Na prvním místě musím zmínit Richarda Běbra [2] a Zdeňka Rusína, skvělé řečníky, vtipné glosátory a především vzdělané a velmi nekonformně uvažující odborníky. Zaručeně nesmím zapomenout na Jan M. Honzika, Petra Jiříčka, Jiřího Pešku, Karla Metzla, Branislava Lacka, Jan Sokola, Pavla Drbala, Petra Koubského, Otakara Vychodila a z blízkého Polska často přijíždějícího Bogdana Pilawského. To jen letmé připomenutí jmen převážně z dob, kdy spojení slov „programátor-penzista“ vyvolávalo pobavení jako něco nepředstavitelně absurdního. Čas však běží neúprosně, takže tehdejší absurdita se pro mnohé z nás stala nebo stává realitou.

Po převratu v roce 1989 seminář postupně ztrácel svou výjimečnost. Profesní informace jsou v dostupných časopisech, firmy mají jiné starosti než publikovat své metody, není čas a peníze na cestování po konferencích a podobných akcích, které nepřinášejí okamžitý finanční efekt. Původní parta organizátorů postupně řídla a podobně řídil i počet účastníků. Seminář se změnil na konferenci, změnil se jeho název na „Tvorba softwaru“ a hrozilo, že zanikne. Naštěstí i krizových rocích především díky katedře informatiky na Ekonomické fakultě VŠB-TUO, zejména díky úsilí mé ženy Mileny Tvrdíkové (to zmiňuji ne proto, abych měl doma klid, ale protože to tak opravdu bylo) a pravidelného organizátora nyní už dvaadvaceti ročníků Jaromíra Kupky (v posledních létech z firmy Tanger) se podařilo udržet nepřetržitý sled konání této akce. Na pořadatelství se podílely kromě VŠB-TUO také Ostravská universita, pak i ČSSI, od letošního roku je to i Masarykova universita. Postupně se objevují na konferenci nová zajímavá témata. K několika neúnavným osvědčeným autorů přibyli noví,

např. Vojtěch Merunka, Juraj Kubiš, Martin Molhanec, Jaroslav Ráček a další. Snad tradice bude pokračovat i nadále. Domnívám se, že komunikace prostřednictvím Internetu nemůže ani v budoucnu zcela nahradit komunikaci na konferencích a že osobní setkávání jsou užitečná. Bylo by škoda ztratit diskusi otevřenou atmosféru, která se vytvářela po desetiletí. Za uplynulá léta jsem slyšel celou řadu komentářů a hodnocení této naší konference. Za jedno z nejmýstižnějších považuji trochu pejorativně tehdy míněné hodnocení od jedné kolegyně: „To je něco mezi SOFSEMem a trampským potlachem“. Myslím, že to není špatné ocenění a do budoucna si lze přát, aby platilo i v následujících ročnících. Mimochodem, s informatikou rovněž spojený, ač jinak značně odlišný SOFSEM se také dožil 30 let a k tomuto výročí jeho organizátorům blahopřeji.

Dovolte ještě, abych využil této příležitosti k nápravě chyby, které jsem se dopustil ve vzpomínkovém článku před deseti léty [3]. Tam jsem nedopatřením napsal desinformaci týkající se metody psaní jakéhokoli projevu, kdy autor požaduje pouze dva vstupní parametry, a to počet minut a zda projev má být pro nebo proti. V onom článku to vyznělo, že to byla metoda užívaná Janem Sokolem, ale bylo to jeho vyprávění o metodě, kterou užíval jeden vysloužilý voják při přípravě projevů řediteli jedné civilní instituce v 80. letech.

Do dalších let přeji organizátorům konference dostatek dobrých příspěvků, přiměřený počet platících účastníků, programovému výboru štěstí při rozhodování o budoucnosti, o změnách obsahu i formy konference. A především dobrou pohodu a inspirující impulsy všem letošním i budoucím účastníkům.

Literatura:

1. <http://honor.fi.muni.cz/tsw/>
2. Bébr R.. (1994). Dvacet. Sborník Programování 94, DT Ostrava, 4-9
3. Tvrdík J. (1994). Malé ohlédnutí na semináře Programování (aneb Co ve sbornících nebylo). Sborník Programování 94, DT Ostrava, 1-3